

Nejdřív ohrozila život našeho národa válka. Pak přišly špatné časy s událostmi, které ohrozily jeho duševní zdraví a charakter. S nadějemi přijala většina národa program socialismu. Jeho řízení se však dostalo do rukou nepravým lidem. Nevadilo by tolik, že neměli dost státnických zkušeností, věcných znalostí ani filosofického vzdělání, kdyby aspoň byli měli víc obyčejné moudrosti a slušnosti, aby uměli vyslechnout mínění druhých a připustili své postupné vystřídání schopnějšími.

PŘERUŠOVANÉ LINIE

Osobní i kolektivní čest upadla. S poctivostí se nikam. Pokazily se vztahy mezi lidmi, ztratila se radost z práce, zkrátka přišly na národ časy, které ohrozily jeho duševní zdraví a charakter.

Česká literatura od roku 1945 do současnosti

Obracíme se na vás v tomto okamžiku naděje, která je však pořád ohrožena. Trvalo několik měsíců, než mnozí z nás uvěřili, že mohou promluvit, mnozí však nevěří ani teď. Ale promluvili jsme už tak a tolik se odkryli, že svůj úmysl zlidštit režim musíme jedinečně dokončit. Jinak by odplata starých sil byla krutá. Obracíme se hlavně na ty, kdo zatím jen čekali. Čas, který nastává, bude rozhodující pro mnoho let.

2021

Letošního jara vrátila se nám znovu jako po válce velká příležitost. Máme znovu možnost vzít do rukou naši společnou věc, která má pracovní název socialismus, a dát jí tvar, který by lépe odpovídal naší kdysi dobré pověsti i poměrně dobrému mínění, jež jsme o sobě původně měli. Toto jaro právě skončilo a už se nevrátí. V zimě se všecko dovíme. Tím končí toto naše prohlášení k dělníkům, zemědělcům, úředníkům, umělcům, vědcům, technikům a všem. Napsáno bylo z podnětu vědců.

50 PRACOVNÍCH LISTŮ

PRACOVNÍ LISTY JSOU SESTAVENY VÝHRADNĚ PRO ÚČELY VĚDECKÉHO VÝZKUMU (ODBORNÁ NAVÁZNOST NA GRANTOVÝ PROJEKT „METODOLOGICKÉ PŘÍSTUPY V TEORII INTERPRETACE“, SPOLUŘEŠITEL, PF UJEP; 2012), JEHOŽ INTEGRÁLNÍ SOUČÁSTÍ JE NOVÝ PŘÍSTUP K VÝUCE LITERATURY, KDE JSOU UKÁZKY VYUŽITY PRO VYUČOVACÍ ÚČELY („PŘI VYUČOVÁNÍ PRO ILUSTRAČNÍ ÚČEL“) S ŘÁDNĚ ODCITOVANÝMI ZDROJI PODLE POŽADAVKU AUTORSKÉHO ZÁKONA, ČÁST PRVNÍ, HLAVA I., DÍL 4., § 31, 1 – C VÝJIMKY A OMEZENÍ PRÁVA AUTORSKÉHO

© 2021, PhDr. Adam Krupička, Ph.D. (vědecká koncepce)

Veškerá vyobrazení užitá v pracovních listech nepodléhají autorským právům.
zdroj: <http://commons.wikimedia.org>

Obsah

Poválečná situace (zápis 01)

→ ve světové literatuře odpovídá zápisu **07**

Druhá světová válka zanechala v myslích lidí výrazné stopy – ovlivněna byla i literatura (**1**): zatímco básníci většinou sdělovaly pocity radosti nebo nejasných obav (**2**), prozaici pracovali na trvalejších symbolech hrdinů i zbabělců (**3**). Válečná generace (zejména osobnosti Skupiny 42) se snažila navázat na svou nedávnou tvorbu (**4**), ale kulturní diskuze již jasně poukazovaly na další vývoj (**5**).

Éra procesů (zápis 02)

→ ve světové literatuře odpovídá zápisu **08**

Po převzetí moci v únoru 1948 se udála velká proměna – literatura byla zcela podřízena stalinské linii (**6**). Kdo z umělců se nechtěl tomuto schematismu (**7**) podvolit, musel buď do exilu (**8**) nebo byl odkázán na nelegální šíření svých prací (**9**), pokud ovšem nedošlo k jejich uvěznění (**10**).

Léta tání (zápis 03)

→ ve světové literatuře odpovídá zápisu **08**

Po smrti Stalina však došlo k jakémusi uvolňování (**11**). Básníci (skupina kolem časopisu Květen) se oprostili od vznešeného patosu a soustředili se na kouzlo každodennosti (**12**) a dramatici jako Kohout nebo Topol hledali nové cesty, divadlo pak směřovalo k absurdnímu dramatu evropského stříhu (**13**). Ale byli to prozaici jako Škvorecký, kteří způsobili v literatuře největší poprask (**14**).

Zlatá šedesátá (zápis 04)

→ ve světové literatuře odpovídá zápisům **09 – 11**

Období „socialismu s lidskou tváří“ přineslo bohatou uměleckou žeň, ve které se Československo opět přiblížilo světovému kulturnímu rytmu. Vrcholila tvorba velkých předválečných osobností (**16**), mnozí umlčovaní pak v následujících dekadách dosáhli na nejvyšší mety vůbec (**17**). Na jevištích vládl neokázalý přístup a humor malých forem (**25**), v poezii vyústilo nedůvěřování v jazyk do experimentu s jeho smysluplností (**28**). Básně tvořili ti, kteří odmítali předchozí vyplachování mozků (**24**), jiní se nebáli jí dát zpívanou podobu (**27**). Próza zažila příliv mladých talentů, např. Hrabala (**18**), mezi které patřily i ženy (**22**), zažila i generaci Tváře (**26**), nesla se pak ve znamení románů deziluze (**20**), druhé vlny válečných námětů – zpracovávaných již důsledně psychologicky (**19**), historických podobenství (**21**) a nových spíše čtenářsky orientovaných trendů, které ztělesňoval třeba Páral (**29**). Nové impulzy zasáhly také komiks a literaturu pro dospívající (**23**). Literární kritika se oprostila od dogmatu a doháněla náskok, který měli západní kolegové (**15**). Vše náhle, ale předvídatelně ukončila sovětská vojenská invaze (**30**).

Normalizace (zápis 05)

→ ve světové literatuře odpovídá zápisu **12**

Normalizace posunula literaturu zpět do pozice propagandistického tlampače (**31**) a oddechové četby (**42**), opět však ne všichni tento stav akceptovali. Došlo k nutnému rozštěpení (**32**) na tři proudy: podporovaný oficiální (**33**), za jejímž prahem se potácela trpěná šedá zóna (**34**), zakázaný v samizdatu (**35 – 37**) a exilový (**39**). V normalizační šedi se vyvíjela svébytná a vnitřně svobodná postmoderna (**40**). Navzdory zákazům a kontrole zpívali písničkáři undergroundu (**43**), dramatici psali o různých podobách totality (**38**) a mobilizovali veřejnost k odporu (**41**) – ten vyvrcholil svržením režimu v roce 1989.

Současná literatura a cesta k ní (zápis 06)

→ ve světové literatuře odpovídá zápisu **13**

Bezprostředně po opětovné demokratizaci následovala živelná devadesátá léta – s literaturou nápaditou a volnou, ale často také konzumní, podbíživou (**44**). Orientaci čtenářů pomáhají kultivovat různá periodika a časopisy (**49**). Po roce 2000 se poezie stává minimalistickou, uvolňují se v ní formy (**45**), próza zpracovává aktuální otázky společnosti i vulgární přání svých konzumentů (**46**), divadlo se ocitá v období krize, které však má tendenci překonávat novými přístupy (**47**). Rodí se nový fenomén literatury on-line, který souzní s moderními písněmi (**48**). Živá literatura, tvořená prvními pracemi budoucích osobností, nemá sice ustálený tvar, ale neméně ovlivňuje kulturu doby (**50**).

Témata pracovních listů

pořadové číslo	téma	domácí příprava
1.	Ohlasy druhé světové války	Vypracujte úlohu č. 4: jednotlivým dílům přiřadíte číslo a čísla zapíšete do tabulky, aby odpovídala doba vzniku díla i literární druh, šesti barvami rovněž tato díla označte podle jejich vyznění.
2.	Svědectví poezie o válce	Napočítejte v okolí 2 kilometrů od svého bydliště veškeré památníky, pomníčky i pamětní desky připomínající oběti druhé světové války. Která rostlina je symbolem květnového osvobození? Zapište osudy Hrubína a jeho dvě poemy.
3.	Svědectví prózy o válce	Doplňte do zápisu život a dílo autorů z tabulky: Weil, Hostovský, Drda. Přečtěte si povídky Zákeřník, Hlídač dynamitu, Vyšší princip a Včelař z Němé barikády.
4.	Charakter válečné generace	Doplňte do zápisu životy a dílo autorů: Kolář, Kainar, Blatný, Hanč. Připomeňte si rysy Skupiny 42.
5.	Kulturní diskuze mezi léty 1945 - 1948	Zjistěte, jaké kontroverze ukrývají osobnosti (úloha č. 3).
6.	Počátky stalinismu	Co spojuje periodika Akord, Kritický měsíčník, Listy? Kolik členů měl před únorem Syndikát československých spisovatelů a kolik po únoru jeho nástupce – Svaz československých spisovatelů? Dohleďte jména alespoň tří katolických autorů, kteří byli odsouzeni v politických procesech k mnohaletým žalářům. Zjistěte podstatné informace o Závěši Kalandrovi (čemu se jako vědec věnoval, důvod jeho odsouzení).
7.	Schématická literatura	Zhlédněte znovu komedie Pekařův císař a vyhledejte vyložené agitační scény. Doplňte si zápis o autorech spadajících pod socialistický realismus.
8.	Exilová literatura – po Únoru	S pomocí internetu zjistěte životní osudy vytčených osobností (úloha č. 1 a 2). Doplňte životy a dílo Jedličky a Listopada. O kom je román Pozdější život Panny?
9.	Literatura odmítaná a zakázaná 1.	Zopakujte si, které literární projevy potlačovala komunistická ideologie. Doplňte do zápisu údaje k uvedeným dílům zakázaných autorů.
10.	Literatura odmítaná a zakázaná 2.	Zjistěte další osudy básníků Koláře, Zahradníčka, Bondyho, Havlíčka a Effenbergera po roce 1948.
11.	Ústup stalinismu	Přečtěte si ukázkou z básně S. K. Neumanna a zjistěte, co znamená zkratka. Kdo napsal sbírku A co? a čím byla významná? Kdo byl novým hereckým partnerem Jana Wericha po válce?
12.	Poezie v době tání	Básníci zmínění v tabulce pracovního listu (mimo Skácela a Mikuláška) zaznamenat v zápisu spolu s dílem.
13.	Majitelé klíčů: drama konce 50. let	Doplňte zápis k dramatikům (a dílům) zmíněným v pracovním listě.
14.	Rebelové v próze	Zápis k dílům a autorům zmíněným v tabulce. Zjistěte, o jakou knižní edici jde (úloha č. 4).
15.	Literární kritika a teorie v 60. letech	Přečtěte si nasdílené texty z konference, v hodině je tři náhodně vylosovaní shrnou (podstatné myšlenky). Kdo napsal text k písni (úloha č. 1) a jak se jmenovalo trio, které ji zpívalo? Proč byl odsouzen spisovatel Škutina? Co bylo na celé záležitosti provokativní? Jak vzniklo označení „máníčka“ pro dlouhé vlasy mužů? Kdy a za jakých okolností zemřel Jan Patočka?

16.	Návraty velkých básníků	Dopsat do zápisu básnické sbírky a do tabulky jména autorů.
17.	Nové tvůrčí období Seiferta a umlčovaných básníků	Do zápisu doplňte údaje ke zmíněným Seifertovým sbírkám.
18.	Bohumil Hrabal	Zjistěte, která díla tvořila volnou nymburskou trilogii Bohumila Hrabala. Které Hrabalovy činy způsobily, že směl a nesměl publikovat? Zapište obsah stěžejních děl autora i noticku k jeho životu (z učebnice).
19.	Druhá vlna literatury o válce a holocaustu	Doplňte zápis o autory a díla zmíněná v pracovním listu (zejména obsah).
20.	Romány deziluze	Zjistěte obsah Putíkova románu Smrtná neděle a zapište životy a díla Vaculíka a Kundery.
21.	Historická podobenství v próze	Po důkladném přečtení zařaďte dějově díla z úlohy č. 1 (pomozte si dějepisnou učebnicí či jinými informačními zdroji). Připravte si čtyři stejnobarevné figurky z hry Člověče nezlob se.
22.	Dvě zapomenuté autorky šťastného věku	Zjistěte biografické údaje o dvou zmíněných autorkách a zapište je do zbylého místa na pracovním listě – tzn. napište jen to, co považujete za nejpodstatnější.
23.	Dospívajícím	Kdo ilustroval seriál Rychlé šípy?
24.	Formování mladé generace: básníci Tváře	Propojte jména s básnickými sbírkami v tabulce pracovního listu, vyplňte v zápisu noticku k životu autorů.
25.	Divadla malých forem	Zjistěte, které malé formy tvořily divadlo Semafor, a jejich symboly zakreslete do filmového pásu. Doplňte zápis o tomto tématu.
26.	Prozaici generace Tváře a nová vlna	Informujte se o filmu Farářův konec, včetně obsahu. Zapište do zápisu dílo a život Karla Michala.
27.	Písničkáři	Jak se jmenuje souborné knižní vydání písni Karla Kryla? Z písne Marat ve vaně zjistěte příběhy zmíněných osobností, co je spojuje? Písne z druhé strany dohledejte nazpívané autorem a poslechněte si je. Zapište Krylův životopis do zápisu.
28.	Experimentování v poezii	Připomeňte si v dějinách literatury (do roku 1945) díla výrazně experimentující s literární formou.
29.	Páral a nové trendy v próze	Zapište si život a dílo Vladimíra Párala (zejména údaje týkající se černé a bílé pentalogie). Zopakujte si rysy nového románu. Vezměte si na hodinu lupu.
30.	Pražské jaro a rok 1968	Doplňte tu část zápisu, která pojednává o pražském jaru. Seznamte se s šachovými figurami (základní tahy). Z jakého dokumentu pochází text užitý v úvodu tohoto materiálu?
31.	Normalizace v kultuře	Dohledejte, kam do exilu odešli zmínění autoři (úloha č. 1).
32.	Rozštěpení literatury	Doneste si zařízení pro přehrávání audio souborů (mp3, mobil a k němu sluchátka), tak abyste si mohli přehrát soubor sdílený on-line.
33.	Domácí veřejná literatura	Zaměřte se na autory a díla (uvedená v úloze č. 1) a označte to, které bylo navzdory normalizačním normám umělecky hodnotné.
34.	Šedá zóna	Zapište do zápisu díla a život Skácela, Mikuláška a Pavla.
35.	Formování samizdatu a „vězeňská literatura“	Odlište osobnosti, které podepsali Chartu 77 a Antichartu (úloha č. 1). Doplňte do tabulky (úloha č. 2) jména samizdatových edic a časopisů.

36.	Samizdat a poezie	Poslechněte si některou z písní dua Vodňanský – Skoumal. Zapište autory samizdatu a jejich hlavní díla do zápisu.
37.	Samizdat a próza	Která z osobností zmíněných v tabulce dosáhla nejvyššího církevního postavení?
38.	Absurdní drama a divadlo ve stínu	Pokuste se sehnat kuchyňské náčiní zmíněné v ukázce č. 1. Doplněte životopisný zápis k V. Havlovi.
39.	Exilová literatura – po Srpnu	Lokalizujte na mapku (úloha č. 1) exilová centra – město s větším počtem exilových nakladatelství (viz vydavatelské značky na pracovním listě) – ale jen ta po roce 1968! Do školy si raději vezměte atlas. Zaznamenat časové zařazení jednotlivých dílů Škvoreckého sagy (úloha č. 3) a zápisový arch č. 3.
40.	Generace osmdesátých let	Zopakujte si rysy literární postmoderny. Srovnajte hrdiny románů Medorek a Daleko od stromu, dohledejte stručný obsah Topolovy Sestry. Zápis autorů a jejich děl zmíněných v tabulce a zápisu.
41.	Iniciativa divadel	Doneste si sluchátka a přístroj, který může přehrát on-line zvukové soubory.
42.	Konzumní literatura v době normalizace	Pokuste se dohledat autory a interprety citovaných písní. Udělejte si přehled současné brakové produkce nabízené ve stáncích s denním tiskem – jaká témata jsou zastoupena?
43.	Písničkáři undergroundu	Podívejte se na film Poslední hurá a udělejte si výpisky k událostem sametové revoluce (viz úloha č. 2).
44.	Devadesátá léta v literatuře	Které významné české a světové filmy vznikly od roku 1990 – 1999?
45.	Poezie současnosti	Přepište (úloha č. 5) z literárního časopisu (aktuální číslo) nebo z nejnovějšího sborníku Nejlepší české básně (vydává nakladatelství Host) některou báseň, která vás zaujala.
46.	Próza současnosti	V aktuálních žebříčcích nejprodávanějších českých románů nalezněte jeden, který vás zaujme, jeho zmenšenou obálku nalepte do pracovního listu spolu s krátkou notickou (úloha č. 5).
47.	Drama současnosti, literární ceny, soutěže a organizace	Zakreslete do slepé mapy (úloha č. 3) sídla organizací a zjistěte jméno organizace, která vznikla jako protest proti OS. Vypište organizátory a charakter uvedených literárních soutěží (úloha č. 4) a v každé kategorii nominované dílo, které je vám nejvíce sympatické nebo dílo vítězné (úloha č. 5).
48.	Současné texty písní a blogy	Doplněte požadované informace k písním (úloha č. 1) a napište zvlášť zajímavý příspěvek ze sociální sítě, který si myslíte, že má literární přesah (úloha č. 2).
49.	Literární periodika a časopisy	Vyberte si jedno z periodik (tabulka z druhé strany pracovního listu) a zjistěte o něm požadované informace, pokud můžete, prolistujte jej v místní knihovně. Vyhledejte jedno periodikum pojednávající o kultuře, které není součástí přehledu.
50.	Živá literatura	Na email učitele odešlete dle vlastního uvážení svůj literární text – text bude anonymizován a poté se stane náplní pracovního listu.